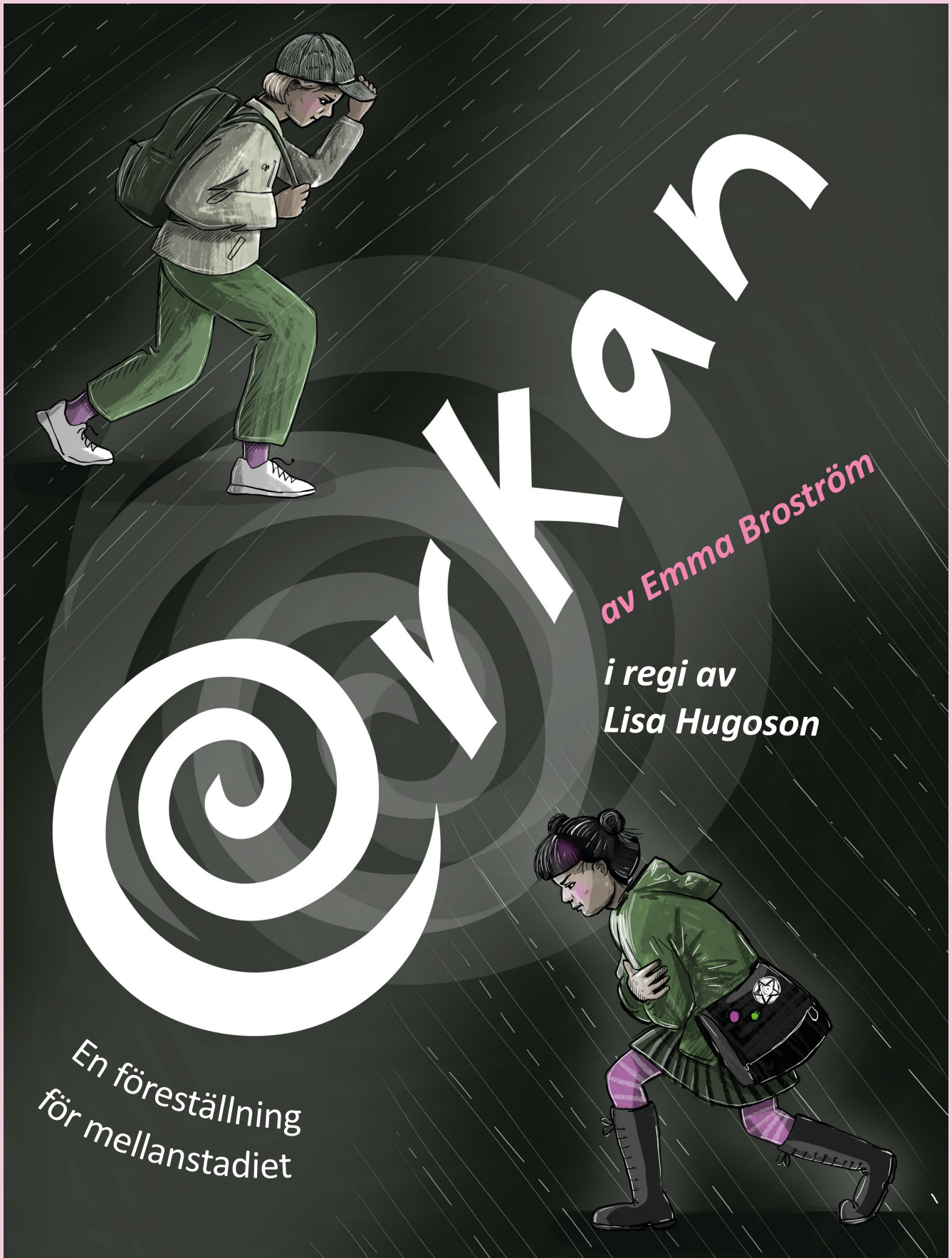

LÄRARHANDLEDNING

Konstnärlige ledaren har ordet

Hej

Med det här läromaterialet vill vi uppmuntra till fortsatt arbete och reflektion när ni kommer tillbaka till klassrummet.

ORKAN är en föreställning om ensamhet, oro och ilska. Men också om vänskap och om modet att våga dela sina känslor. Vi följer tioåriga Boris och tolvåriga Ezra – två elever på samma skola som inte känner varandra, men som delar en stark känsla av utanförskap. Boris styrs av rädsla och ritualer, Ezra av ilska och frustration. Just denna dag lämnar de sina klassrum efter dramatiska händelser: Ezra efter att ha anklagats för att ha försökt hugga en klasskamrat med en sax, Boris efter att ha blivit slagen av en klasskompis. När de båda stöter på varandra i korridoren uppstår ett skräckblandat möte som leder ner i den okända dunkla källaren. Bort från stormen, rädslan och ensamheten...

Föreställningen har utvecklats i nära samarbete med mellanstadieklasser i Stockholmsområdet och är tänkt som ett konstnärligt verktyg i skolans hälsofrämjande och förebyggande arbete. Centralt är att medvetandegöra elever kring utanförskap och ensamhet. Att synliggöra frågor som många barn bär på i tysthet. Likaså att stärka och stimulera positiva exempel kring gemenskap. Vi vill sprida medvetenhet om att det finns stöd och hjälp, att ofrivillig ensamhet går att bryta och att en inte är ensam om att känna sig ensam.

Föreställningen ingår i projektet "Vid och Bredvid", ett samarbete mellan Teater De Vill, BRIS, BUP och Svenska Postkodlotteriets stiftelse, med fokus på barns psykiska hälsa och rätten att inte vara ensam.

Vi hoppas att projektet kan rymma den mångfald av funderingar som vi vet att unga har. Kanske vi också via synliggörande kan vara med i arbetet att skapa ett mer inkluderande klimat i skolan och samhället.

Johan Bössman

Konstnärlig ledare, Teater De Vill

Föreställningen är kopplad till Lgr 22:

Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Skolans mål är att varje elev:

- respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet,
- tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor,
- kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen

”Att inte känna sig inkluderad, att inte vara självklar i en grupp eller i en klass eller att inte bli sedd eller efterfrågad är exkluderande och kan leda till utsatthet. Skolan ska varje dag arbeta för att stärka elevers positiva värden och skapa förutsättningar för lika rättigheter och möjligheter. Detta står tydligt i såväl läroplaner (Lgr 22) som i skollagen och diskrimineringslagen.”

/Skolverket

Om den professionella teaterns uppgift i skolan

Riksteatern har tillsammans med Karin Helander som är professor i teatervetenskap och föreståndare för Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms universitet tagit fram ett handledningsmaterial som riktar sig till dig som ska se teater tillsammans med barn eller unga.

Ur Att öppna nya världar:

”Teater för skola och förskola är den mest demokratiska teatern, majoriteten av teaterpubliken möter teater första gången genom skolan. För många barn och ungdomar är det den enda möjligheten att möta teater – och detta möte kan för en ung människa vara roligt och angeläget eller till och med fantastiskt och omvälvande! Den vuxnes roll på teatern är viktig som länk till teatern och som förmedlare av lust, nyfikenhet och förväntan. Som lärare kan man både förbereda och efterarbeta teaterbesöket för att ge en nyckel till mötet mellan skola och teater. Lärarens roll på teatern är viktig också i arbetet med att respektera och uppmuntra varje elevs egen smak och egna åsikter. Som lärare kan du utgå från din egen lust och nyfikenhet på vad du själv uppfattar och upplever av föreställningen. Diskutera gärna, fråga och lyssna. Man får tycka olika! För teater finns inget facit! Svåra frågor har inga enkla svar, men är utmärkta avstamp för diskussioner.”

Hela handledningsmaterialet från Riksteatern går att hitta här:

www.skolscenen.riksteatern.se/attoppnanyavarldar

Eftersamtal

Som lärare behöver en inte vara expert på föreställningens innehåll, tematik eller problemställningar. Du som lärare är också en åskådare och har precis som dina elever egna upplevelser av det ni ser ihop. När du ska hålla ett samtal om en föreställning ni just sett så är det bra att du ställer öppna frågor, det vill säga frågor som börjar med: *när, var, vad, varför, vem, hur, på vilket sätt*. När man håller ett samtal är det bra att variera frågor som riktar sig till huvudet (tanken), till kroppen (känslan) och den yttre världen (handlingen).

Minnesrunda

Dela klassen i mindre grupper (fungerar även i helklass) som sätter sig i ringar eller i bänkarna. Alla får fundera en liten stund för att komma ihåg en scen eller en situation som de särskilt minns från föreställningen. När alla är färdiga får de i tur och ordning berätta om sitt minne.

Beskriva

Beskriv tillsammans vad som händer i föreställningen. Vad var det vi faktiskt såg och hörde? Det viktiga är inte vad som är rätt eller fel utan vad var och en upplevde. Om gruppen är stor går det alldeles utmärkt att be eleverna att återberätta föreställningen i smågrupper.

Vilka medel användes för att berätta? Det kan hjälpa samtalet att också fundera över vad föreställningen bestod av, vilka medel som användes. Försök komma på så många olika delar som möjligt. Vilka personer fanns med i föreställningen? Hur gestaltades de? Hur såg rummet ut? Text, ljud, musik, kläder, ljus, rekvisita, rörelser/ dans, mm.

Tolka

Här kan en arbeta med innehållet i föreställningen. Försök att undersöka och fånga upp så många tolkningar som möjligt, det kan ge både en bredare, djupare och roligare upplevelse. Det kan vara bra att lyfta att det finnas olika tolkningar av det ni sett. Inget färdigt facit. Bolla gärna tillbaka frågor från eleverna till gruppen med: "Vad tror ni andra om det? Är det någon som tror något annat?"

Reflektera

Sist kan en ge plats för lite friare mer personliga associationer. Här finns inga rätt eller fel.

Diskussionsfrågor till föreställningen

Vad tycker du om föreställningen? Varför?

Vad tyckte du om Boris/Ezra? Varför?

Varför var Boris så orolig och varför var Ezra så arg?

Vad tycker du att föreställningen handlade om? Skulle det kunna hända på riktigt?

Kan du tänka dig en fortsättning på föreställningen – vad hände sedan?

Frågor till dig

Är ensamhet alltid negativt? Finns det bra exempel på bra ensamhet?

Vad tror ni är den vanligaste situationen, på er skola, när någon kan känna sig ensam och ut-
anför? Varför?

Vad kan man göra för att minska ensamhet på din skola?

Övning: Ögonblicksbilder

Ett bra sätt att reflektera kring en föreställning, utan att prata så mycket, är att låta eleverna forma stillbilder i form av statyer med sina egna kroppar av några situationer i berättelsen. De måste tänka efter hur det såg ut på teatern och de måste tolka den situationen och göra en egen version.

Gör så här

Dela in klassen i några grupper med 2-3 elever i varje. Låt grupperna välja någon situation från föreställningen, eller dela ut en lapp till varje grupp med en situation som du valt. Det går bra om flera grupper väljer samma situation, de blir förmodligen olika i alla fall.

Alla i gruppen har en uppgift i bilden. Varje grupp ställer upp sin bild i tur och ordning. Bilden ska vara blick stilla. Övriga i klassen kan få gissa vilken scen det är. Om ingen kan gissa kan gruppen lägga till ett ljud som ger en ledtråd.

Övning: Ensam på skolan

I föreställningen möter vi två elever som inte vill gå upp ur sängen eller gå till skolan. Två som känner motstånd och upplever obehag. Man kan fråga sig om vad som skulle krävas för att allt skulle kännas lite bättre? Något som tog bort rädslan och ilskan kanske? Något som gjorde att det kändes roligt att gå till skolan? Skulle det vara skillnad om det fanns något eller någon som man såg fram emot att träffa? I den här övningen får eleverna försöka sätta sig in i hur det kan vara att gå till skola och inte känna någon.

Gör så här

Be eleverna föreställa sig att de har flyttat till en ny stad och ska börja i en ny skola. Det är morgon och den första dagen i den nya skolan. Läs upp en fråga i taget, och ge eleverna en stund att tänka och skriva ner sina tankar efter varje fråga.

Frågor

Du är på väg in i skolan, vad känner du?

Det sitter några elever på en bänk, vad vill du att de gör?

Du ska för första gången gå till ditt klassrum. Du väntar utanför i korridoren, vad vill du att dina nya klasskompisar gör?

Du går in i klassrummet och sätter dig, hur vill du bli bemött i klassrummet?

Vad vill du ska hända under din första rast?

Skoldagen är slut och du ska snart gå hem. Vad vill du att dina nya klasskompisar ska säga eller göra?

Sammanfatta i helklass elevernas idéer på vad klasskompisarna kan göra för att en ny elev ska känna sig välkommen och trygg på skolan.

Hej-övning

Den här övningen är en hälsningsövning där eleverna ska gå runt i klassrummet och på olika sätt ska säga "hej" eller inte säga "hej" till varandra.

- Prata först om hur ni brukar hälsa på varandra i skolan. Finns det olika sätt? Brukar du hälsa på alla?
- Berätta att ni ska göra en hälsningsövning. Eleverna kommer slumpvis att få olika band, västar eller lappar med färger som symboliserar hur de ska bli hälsade på.
- Förklara tydligt vilken sorts hälsning varje färg representerar. Om eleverna möter någon som har rött band, röd väst eller röd lapp hälsar de väldigt glatt på den personen. Till de som är blåa säger de hej mer neutralt och på de vita hälsar de inte alls. Se till att alla är med på instruktionerna, och skriv gärna upp på tavlan.
- Eleverna minglar sedan runt och hälsar på varandra utifrån färgen på personens band, lapp eller väst. De ska under övningen försöka möta alla elever så alla har hälsat på alla.

Gör gärna om övningen ett par gånger så eleverna får prova att ha olika färger. Du känner din grupp bäst, så tänk på att inte ge en vit färg till en elev som är utanför eller som de andra eleverna inte hälsar på.

Diskutera: Hur kändes det att ha olika färger? Vilken färg kändes bäst, roligast eller jobbigast?

Övning: Ordning i ledet

I den här övningen får eleverna öva på att samarbeta och att hitta nya vägar för kommunikation. Samtidigt får de både lära känna och lära sig nya saker om varandra.

Be eleverna att ställa sig på rad bredvid varandra i ordning efter olika kategorier, från vänster till höger. Välj bland nedanstående exempel, eller kom på egna förslag. Tänk på att vissa kategorier kan vara känsliga vid olika åldrar; till exempel längd. Välj kategorier som du tror att eleverna känner sig trygga med.

- Födelsedag på året (från 1 januari–31 december, oavsett vilket årtal)
- Bokstavsordning på för- eller efternamn (från A till Ö)
- När de steg upp på morgonen (från tidigast till senast)

Om du vill kan du göra övningen svårare genom att eleverna till exempel inte får prata med varandra under tiden de löser uppgiften.

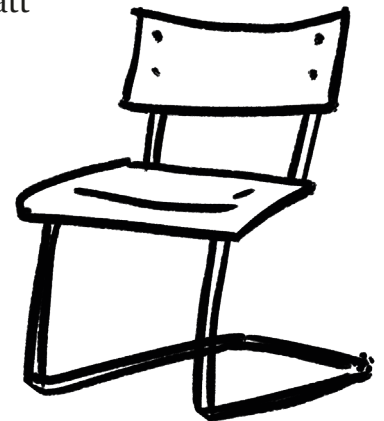

Samarbetsövning/Lek: sköldpaddrobot

Alla sittande på varsin stol som är utspridda i rummet. En stol är tom. Pedagogen intar rollen av en "sköldpaddrobot" som ska försöka sätta sig på den tomma stolen. Deltagarnas uppgift är att hindra roboten genom att lämna sin stol och sätta sig på den stol roboten är på väg mot. Kruxet är att då blir det en annan stol som blir ledig. Så håller det på...

Roligt om sköldpaddroboten rör sig långsamt med tydlig riktning så att deltagarna lyckas. Tempot kan ökas i takt med att deltagarna hittar en strategi. Endast en deltagare får resa sig och rädda den tomma stolen. Om två eller flera står samtidigt måste alla utom en sätta sig så snabbt som möjligt.

Ensamhet

Flera unga som kontaktar organisationer/myndigheter säger att orsaken till deras utsatthet är att de känner sig utanför och ensamma i skolan och på fritiden. Det är vanligt att tro att ingen annan än en själv upplever ensamhet. Många bär erfarenheter av att det inte är någon som pratar med en i skolan eller på träningen eller att inte bli inbjuden i kompisforum på nätet.

Unga behöver få berätta om sina upplevelser av att vara utanför eller ensamma och det behöver finnas någon som lyssnar. Eftersom normen i samhället är att ha ett rikt socialt liv kan självbild och självkänsla försämrats för de som står utanför den sociala normen om gemenskap och umgänge. Förutom att det är ett stort stigma att inte tillhöra den sociala gruppen kan ensamhet lätt bli en dubbelbörda då barnet inte vill göra föräldrar eller andra närstående oroliga.

En ny undersökning från Novus, gjord på uppdrag av Svenska Röda Korset, visar att allt fler unga känner sig ensamma, samt att det inte är ovanligt att ensamhet förknippas med skamkänslor och är något man ogärna vill prata om. Undersökningen visar också att en klar majoritet (64 %) inte tror att deras känsla av ensamhet kommer att förändras under de kommande åren. En annan rapport från FRIENDS visar att nästan en fjärdedel av eleverna i mellan- och högstadiet känner sig ensamma i skolan.

Enligt Barn- och ungdomspsykiatri i Stockholm är ensamheten ofta en ingång till en spiral av psykisk ohälsa och att bryta ensamheten är en viktig del i arbetet mot att nå välmående.

Att inte ha några vänner, någon att sitta bredvid i matsalen, umgås med på fritiden eller någon som frågar hur helgen har varit är vardag för tusentals elever i Sverige.

Att upptäcka ofrivillig ensamhet och utanförskap

Denna sida är hämtad från **Friends** som har mångårig erfarenhet av arbete med elever, ensamhet och utanförskap.

För att få information om och kunna förebygga ofrivillig ensamhet behöver skolan systematiskt kartlägga elevernas upplevelse av utsatthet och dokumentera, analysera samt kritiskt granska den insamlade kunskapen.

Fundera gärna på följande:

- Vilka metoder använder ni på skolan för att ta reda på hur eleverna upplever sin skolsituation och deras upplevelser på skolan? Hur ofta gör ni detta? Är det tillräckligt?
- Hur utvärderar ni främjande och förebyggande insatser? Hur kan ni utveckla era utvärderingsmetoder?
- Vilka olika strategier och tillvägagångssätt använder ni för att kartlägga och upptäcka ofrivillig ensamhet? Är arbetet effektivt?
- Vilka strategier använder ni när ni ser en ensam elev som inte kommer in i elevgruppen eller klassen? Behöver ni utveckla fler strategier? Finns det mönster av att elever väljer att vara ensamma? Fundera tillsammans med kollegor på om det rör sig om självvald ensamhet eller en ofrivillig ensamhet.
- Hur kan ni närma er elevernas perspektiv och ge eleverna inflytande i skolans trygghetsarbete?

Elevernas egna tips på hur skolan kan förebygga ensamhet:

- Planerade rastaktiviteter.
- Öka samarbeten mellan klasser.
- Klassläger och utflykter.
- Lärarindelade grupparbeten.
- Samarbetsövningar i klassen.
- Fasta sittplatser.
- Att skolpersonalen ingriper när någon betar sig illa.

Forskarnas tips på hur skolan kan förebygga ensamhet:

- Lägg aldrig ansvaret för att lösa situationen på utsatta elever.
- Var lyhörd. Många försöker dölja sin ensamhet och ber inte om hjälp.
- Identifiera riskfyllda situationer och se till att det finns vuxennärvaro i dessa situationer.
- Var aktiv och närvarande i olika situationer och praktiskt guida och stötta eleverna. De flesta elever vet att de ska vara en bra kompis men det kan ändå vara svårt.

Friends